УДК 339.5:332.1

DOI: 10.35340/2308-104X.2020.89-4-11

**ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ
МОНІТОРИНГУ
РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ
ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ
СФЕРИ НАЦІОНАЛЬНОГО
ГОСПОДАРСТВА**

ТКАЧЕНКО О. Г.,
кандидат економічних наук,
доцент, Донецький державний
університет управління

**FORMATION OF THE
MONITORING SYSTEM FOR
THE REGIONAL
DEVELOPMENT OF THE
FOREIGN ECONOMIC SPHERE
OF THE NATIONAL ECONOMY**

TKACHENKO O.,
PhD in Economics, Associate
Professor, Donetsk State University
of Management

В статті визначено характерні для зовнішньоекономічної сфери національного господарства тенденції зміни пропорцій, їх основні види, що формуються на регіональному рівні. Визначено особливості і запропоновано методичний підхід до формування системи моніторингу регіонального розвитку зовнішньоекономічної сфери національного господарства. Проведено розрахунки за запропонованим підходом, що дозволило виділити групи регіонів за рівнем розвитку.

Ключові слова: зовнішньоекономічна сфера національного господарства, регіональний зовнішньоекономічний комплекс, система моніторингу, регіональний розвиток, пропорції, господарський комплекс.

В статье определены характерные для внешнеэкономической сферы национального хозяйства тенденции изменения пропорций, их основные виды, которые формируются на региональном уровне. Определены особенности и предложен методический подход к формированию системы мониторинга регионального развития внешнеэкономической сферы национального хозяйства. Проведены расчеты по предложенному подходу, что позволило выделить группу регионов по уровню развития.

Ключевые слова: внешнеэкономическая сфера национального хозяйства, региональный внешнеэкономический комплекс, система мониторинга, региональное развитие, пропорции.

The article defines characteristic for the foreign economic sphere of the national economy tendencies of changes in proportions, their main types, which are formed at the regional level. The features are defined and the methodical approach to the formation of the monitoring system of the regional development of the foreign economic sphere of the national economy is proposed. Calculations according to the proposed approach were carried out, which allowed us to single out a group of regions according to the level of development.

Key words: foreign economic sphere of the national economy, regional foreign economic complex, monitoring system, regional development, proportions.

Постановка проблеми. Розвиток економіки України, що відбувається в умовах інтенсифікації глобалізаційних і інтеграційних процесів, досить гостро ставить питання ефективної структурної перебудови зовнішньоекономічної сфери національного господарства, її трансформації у відповідності до сучасних потреб зовнішнього ринку і змін світового економічного середовища. Сучасна переоцінка принципів і характеристик економічного розвитку змінила підходи і до формування зовнішньоекономічної сфери на регіональному рівні, які повною мірою реалізуються в межах певних регіональних зовнішньоекономічних комплексів. Саме вони на цьому ієрархічному рівні виступають суб'єктами зовнішньоекономічних відносин, зовнішньоекономічної діяльності і основою їх розвитку. В сучасних умовах без врахування цього факту практично неможливо добитися вирішення завдань структурної перебудови відтворювального комплексу країни, подолання наслідків кризових явищ, інтенсифікації і раціоналізації економічного розвитку в цілому. Тому питання формування системи моніторингу розвитку зовнішньоекономічної сфери національного господарства на регіональному рівні залишаються актуальними та потребують подальшого наукового осмислення й обґрунтування.

Аналіз останніх досліджень. Дослідження питань регіонального розвитку різних сфер національної економіки України пригортає увагу широкого кола науковців, як і проблеми формування і розвитку зовнішньоекономічної діяльності, в тому числі і на регіональному рівні. Так, у монографії за редакцією В. В. Александрова, В. Б. Родченка, В. П. Третяк проведено дослідження теоретико-методологічних питань соціально-економічного розвитку у просторовому, організаційно-адміністративному та цілісному вимірах із виділенням таких аспектів проблеми як продуктивне використання територіальними утвореннями різних видів ресурсів, інноваційна спрямованість розвитку, інвестиційне та фінансове забезпечення результативних форм процесів відтворення, значення продуктивності праці і державно-приватного партнерства для стабільного зростання [1]. В монографії Сімків Л. Є. досліджено теоретичні засади соціально-економічного розвитку регіонів України в контексті цільових орієнтирів регіональної політики, чинників економічного зростання, визначення стратегічних пріоритетів [2]. Методичні питання щодо оцінки соціально-економічного розвитку регіональних господарських систем розглянуто в роботі Тульчинського Р. В., який показав, що для неї найчастіше використовуються агрегатні і інтегральні індекси, що дає можливість будувати рейтинги [3]. В роботі Лапшина В. і Кузніченко В. визначено рейтинги регіонів України за основними показниками зовнішньоекономічної діяльності та розроблено лінійну і нелінійну структури зв'язків регіонів України, які пропонується використовувати для виконання єдиних інвестиційних проєктів та регулювання потоків товарообміну між регіонами України [4]. Але питання формування системи моніторингу регіонального розвитку зовнішньоекономічної діяльності як головного елемента зовнішньоекономічної сфери національного господарства залишаються не вирішеними і потребують подальшого дослідження.

Мета статті полягає у визначенні особливостей і методичних підходів до формування системи моніторингу регіонального розвитку зовнішньоекономічної сфери національного господарства.

Виклад основного матеріалу. Важливою характеристикою національної економіки є сформовані пропорції, що представляють собою кількісні співвідношення між різними сферами суспільного виробництва, різними секторами і галузями економіки, а також територіально-виробничими (регіональними) частинами національного господарства. В ринкових економіках вони складаються на основі співвідношень попиту і пропозиції, а в змішаних формуються ринком спільно з регулюючим впливом держави. Пропорції змінюються під впливом НТП, обраного напрямку економічного зростання (екстенсивного або інтенсивного), змін потреб економіки, що формуються за певних економічних умов розвитку суспільного виробництва та інших чинників [1, 5].

Зовнішньоекономічна сфера національного господарства на регіональному рівні охоплює господарську діяльність підприємств, фірм, державних і недержавних установ, усіх учасників ринкових відносин, що зосереджені в межах певних територій і може бути означена як регіональний зовнішньоекономічний комплекс. В науковій літературі, як правило використовується поняття «регіональний виробничий комплекс», під яким розуміється система взаємодії виробничих і соціально-економічних елементів в рамках регіону з метою розвитку економічного і виробничого потенціалу, підвищення його конкурентоздатності [6].

Зовнішньоекономічний комплекс регіону у своїй структурі поряд з галузями спеціалізації має групу галузей, що його доповнюють. Ці галузі супроводжують один одного при розміщенні, відрізняючись тісними виробничими зв'язками або ж, розвиваються самостійно, існують як би паралельно провідним галузям. Галузі, що доповнюють територіальний комплекс, часто виконують функції обслуговування провідних галузей міжнародної спеціалізації або ж випускають продукцію для забезпечення населення даного району. Крім того, регіональні зовнішньоекономічні комплекси включають і третю групу галузей – це галузі інфраструктури, до яких відносять транспорт, засоби зв'язку, освіту, науку і т.п. При цьому особливо важливі пропорції між цими групами галузей і взаємозв'язки між ними, бо саме вони визначають комплексність, яка проявляється головним чином в раціональному поєднанні груп галузей.

Враховуючи це, можна регіональний зовнішньоекономічний комплекс визначити як спеціалізований комплекс, в якому основні галузі використовують умови та ресурси регіону задля розвитку зовнішньоекономічної діяльності на базі існуючої територіальної організації господарства, означеного місця у зовнішньоекономічній сфері національного господарства і сформованих зв'язків зі світовим господарством.

Цій сфері національного господарства України властиві свої особливі тенденції змін пропорцій, які викликані саме специфікою зовнішньоекономічної діяльності, що, з однієї сторони, пов'язано із безпосереднім зв'язком зі світовим господарством, а, з іншої, є наслідком сформованої у попередні десятиліття структури господарства. До основних із них доцільно віднести:

розширення участі в міжнародному поділі праці, яке виражається в більш швидкому збільшенні (зменшенні) зовнішньоторговельного обороту стосовно до зростання валового продукту країни;

випереджаючий розвиток галузей експортної орієнтації (таких як металургія, сільське господарство) при поступовому зростанні інших галузей;

повільне збільшення частки невиробничої сфери в порівнянні з галузями матеріального виробництва;

повільне підвищення технічного рівня виробництва, що виявляється у зростанні фондоозброєності праці в експортних галузях і веде до збільшення обсягів виробничих фондів по відношенню до чисельності працюючих.

Кожна національна економіка прагне до встановлення оптимальних пропорцій, що забезпечують задоволення суспільних потреб при раціональних витратах живої і матеріалізованої праці. З точки зору відтворення оптимальні пропорції означають якісну і кількісну відповідність між структурою суспільного виробництва і структурою суспільних потреб.

На регіональному рівні відносно зовнішньоекономічної сфери національного господарства пропорції утворюють систему, в якій доцільно виділити наступні їх види: пропорції між зовнішньоекономічною сферою регіону і зовнішньоекономічною сферою національного господарства в цілому; пропорції між зовнішньоекономічною сферою регіону і відповідною сферою світового ринку; пропорції між зовнішньоекономічною сферою регіону й іншими великими сферами регіональної економіки (виробництвом, споживанням, накопиченням); пропорції між галузями зовнішньоекономічної сфери регіону (промисловістю, сільським господарством і іншими галузями); пропорції між територіальним і міжнародним поділом праці.

Збалансованість зовнішньоекономічної сфери національного господарства на регіональному рівні означає відповідність між взаємопов'язаними галузями, обсягами вироблених продуктів і потребами в них зовнішнього ринку. Основу збалансованості становить пропорційність. Збалансованість і пропорційність в реальній дійсності зазвичай нестійкі і постійно порушуються. Тому, проблематику регіонального розвитку зовнішньоекономічної сфери національного господарства доцільно розглядати, враховуючи, що, з одного боку, регіональні зовнішньоекономічні комплекси виступають об'єктами цілеспрямованого організаційно-економічного впливу зі сторони держави з метою стимулювання їх підприємницької активності і налагодження стійких саморегулюючих ринкових зв'язків і механізмів, а, з іншого – як прискорювача сила прогресивних структурних перетворень, джерело передових технологічних, технічних і організаційних нововведень в певних галузях виробництва і секторах економіки регіональних економічних систем, що виступають певними центрами із їх розповсюдження.

Слід погодитися із думкою Пепи Т. В., що різниця в регіональних умовах господарювання – це вельми важлива обставина для України. Наявність і поглиблення всіх типів диспропорцій економічного простору виступає загальною тенденцією розвитку регіонів України, для яких характерним є зростання протиріччя між сформованою територіально-галузевою структурою господарського комплексу країни і її регіонів та потребами створення конкурентоспроможної й високопродуктивної системи суспільного виробництва

[7]. Тому не може існувати уніфікованої стратегії розвитку зовнішньоекономічного комплексу для всіх регіонів. Вибір конкретної стратегії економічного розвитку в кожному випадку повинен обумовлюватися типом регіону, його положенням у зовнішньоекономічній сфері національного господарства і системі зовнішніх ринків.

Оцінка положення регіону відносно зовнішнього ринку, з однієї сторони, охоплює співвідношення обсягів виробництва і продажу товарів, що експортуються і імпортуються в різні країни світу і їх відповідній оцінці саме за цими позиціями. З іншої, вона включає широке коло чинників соціально-економічного характеру, що впливають на динаміку розвитку. До числа цих чинників слід віднести рівень продуктивності і інноваційності регіональних зовнішньоекономічних комплексів, стан основних фондів, обсяги капітальних вкладень, якість людського капіталу, інституційного середовища і політики держави. Це чинники структурного характеру, які визначають ступінь успішності на світовому ринку у порівнянні з іншими країнами у боротьбі за частку ринку або обсяги капіталу, що залучається для економічної діяльності.

У зв'язку з цим, моніторинг регіонального розвитку зовнішньоекономічної сфери національного господарства повинен включати такі основні блоки як:

аналіз динаміки участі регіонів у зовнішньоекономічній діяльності у порівнянні з їх часткою у створенні ВВП країни;

розрахунок показників інтенсивності розвитку регіональних зовнішньоекономічних комплексів;

аналіз чинників структурного характеру, які визначають міжнародну спеціалізацію регіону і оцінку тенденцій розвитку певних сегментів світового ринку з метою укріплення і розширення позицій регіону.

Серед означених блоків в рамках даного дослідження особлива увага приділена другому блоку, тому що саме він складає інформаційно-аналітичну базу для визначення напрямів регіонального розвитку зовнішньоекономічної сфери національного господарства.

Існуюча система показників, яка використовується в державних органах статистики задля спостереження (моніторингу) за розвитком зовнішньоекономічної діяльності в розрізі регіонів включає регіональні обсяги торгівлі товарами (експорт, імпорт, сальдо) і послугами (експорт, імпорт, сальдо), що представлені абсолютними величинами і відносними показниками структури (експорт і імпорт).

З метою формування системи моніторингу регіонального розвитку зовнішньоекономічної сфери національного господарства розрахунок і порівняння відносних показників структури з урахуванням динаміки їх змін доцільно доповнити розрахунком показників інтенсивності, які дозволяють співвіднести абсолютній чисельності двох самотійних сукупностей, одна з яких є якби середовищем для розвитку іншої.

У нашому випадку створення ВВП в регіоні виступає середовищем для розвитку його зовнішньоекономічної діяльності і їх співвідношення дозволяє кількісно оцінити рівень концентрації зовнішньоекономічної діяльності в регіональному розрізі. Для цього пропонується використовувати наступні показники:

співвідношення частки регіону за обсягами експорту із його часткою у створенні ВВП (коефіцієнт інтенсивності розвитку експортної діяльності - K_{ipe});

співвідношення частки регіону за обсягами імпорту із його часткою у створенні ВВП (коефіцієнт інтенсивності розвитку імпортної діяльності - K_{ipi});

співвідношення частки експорту із часткою імпорту (відносний показник покриття імпорту експортом (K_{pie})).

Розрахунок означених показників дозволить виділити регіони, в яких є підвищеною концентрація експортної або імпортної діяльності і регіони, економічні комплекси яких не забезпечують покриття їх імпортних потреб експортним виробництвом.

Розрахунки були проведені за всіма регіонами України за 2018 та 2013 рр. (табл. 1) і дозволили визначити наступні групи регіонів:

регіони, що мають високий рівень концентрації експортної (або імпортної) діяльності (показник вище 1);

регіони, в яких показник інтенсивності розвитку експортної (або імпортної) діяльності дорівнює або перевищує 0,5, що говорить про рівень розвитку нижче за середній по країні, але такий, що має певні перспективи до розвитку;

регіони, виробництво в яких переважно спрямоване на внутрішнє споживання (показник не перевищує 0,5) і їх зовнішньоекономічні комплекси задля розвитку потребують значних змін довгострокового характеру.

У 2018 р. в групу регіонів, що мають високий рівень концентрації експортної діяльності увійшло 5 регіонів. Це – Закарпатська (2,33), Миколаївська (2,05), Донецька (1,89), Запорізька (1,73) і Дніпропетровська (1,58) області. Всі ці регіони мають вище 1 і відносний показник покриття імпорту експортом, який коливається у межах 1,3-3,46. За п'ять років показники концентрації експортної діяльності зросли в усіх означених регіонах, але це зростання було різним. Так, значно покращили свої позиції Закарпатська, Миколаївська і Запорізька області, в той час, як в Донецькій і Дніпропетровській області показники зросли лише на декілька пунктів.

Таблиця 1

Моніторинг інтенсивності регіонального розвитку зовнішньоекономічної сфери національного господарства

Регіони	2018 р.			2013 р.		
	K_{ipe}	K_{ipi}	K_{pie}	K_{ipe}	K_{ipi}	K_{pie}
АР Крим	...	...	...	0,48	1,14	0,42
Вінницька	0,97	0,32	3,00	0,45	0,72	0,62
Волинська	0,88	1,41	0,63	0,71	1,70	0,42
Дніпропетровська	1,58	0,89	1,77	1,55	0,54	2,89
Донецька	1,89	0,72	2,62	1,82	0,32	5,67
Житомирська	0,64	0,41	1,56	0,57	0,62	0,91
Закарпатська	2,33	1,80	1,30	1,47	1,56	0,94
Запорізька	1,73	0,76	2,29	1,62	0,47	3,44
Івано–Франківська	0,82	0,68	1,20	0,34	1,21	0,28
Київська	0,70	1,14	0,61	0,70	2,36	0,29
Кіровоградська	0,61	0,28	2,20	0,80	0,28	2,87
Луганська	0,40	0,50	0,80	1,56	0,51	3,04

Продовження табл. 1

Львівська	0,80	0,94	0,85	0,49	2,02	0,24
Миколаївська	2,05	0,59	3,46	1,64	0,42	3,91
Одеська	0,71	0,55	1,30	0,56	2,08	0,27
Полтавська	0,82	0,49	1,67	1,11	0,41	2,69
Рівненська	0,56	0,31	1,80	0,55	0,67	0,82
Сумська	0,89	0,68	1,31	0,81	0,69	1,19
Тернопільська	0,71	0,50	1,43	0,48	0,94	0,51
Харківська	0,41	0,45	0,90	0,56	1,13	0,50
Херсонська	0,40	0,40	1,00	0,42	0,73	0,57
Хмельницька	0,62	0,38	1,63	0,46	0,97	0,47
Черкаська	0,65	0,27	2,43	0,56	0,63	0,87
Чернівецька	0,40	0,20	2,00	0,22	1,24	0,18
Чернігівська	0,80	0,40	2,00	0,55	1,04	0,53
м. Київ	0,93	1,76	0,53	0,95	2,13	0,45
м. Севастополь	...	...	...	0,22	1,09	0,20
Україна	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00

Джерело: складено автором за даними [8].

Найбільшою за чисельністю регіонів є друга група, в якій показник інтенсивності розвитку експортної діяльності дорівнює або перевищує 0,5, але не перевищує 1. До неї увійшло 15 областей і м. Київ. Найвищі показники в цій групі мають такі регіони як: Вінницька, м. Київ, Сумська, Волинська, Полтавська, Івано–Франківська, Львівська, Чернігівська, в яких показник знаходиться в межах 0,8-0,97. Слід зазначити, що такі регіони як м. Київ, Київська, Волинська і Львівська області мають нижче 1 відносний показник покриття імпорту експортом, тобто мають від’ємне сальдо у зовнішній торгівлі.

З 2013 по 2018 рр. погіршилися позиції таких регіонів як Полтавська, і Кіровоградська області, а також м. Київ. Показник по Київській області залишився на одному рівні. Позиції інших регіонів за цей період покращилися.

В третю групу (показник не перевищує 0,5) увійшли лише чотири регіони країни – Чернівецька, Херсонська, Харківська і Луганська області, із яких дві (Харківська і Луганська) мають від’ємне сальдо у зовнішній торгівлі.

Аналогічним чином було проведено групування регіонів за рівнем імпоротної орієнтації, який доповнювався аналізом тенденцій їх зміни і показниками покриття імпорту експортом. Так, найвищий рівень імпоротної орієнтації мають такі регіони як м. Київ, Закарпатська, Волинська і Київська області, із яких лише Закарпатська область має вище 1 відносний показник покриття імпорту експортом, який дорівнює 1,3. Таким чином, за винятком Закарпатської області означені регіони мають найвищий рівень залежності від імпорту, що можна рахувати негативною рисою їх економічних комплексів.

З врахуванням всіх проведених розрахунків, що визначають тенденції розвитку регіональних зовнішньоекономічних комплексів, очевидно є необхідність формування довгострокової зовнішньоекономічної стратегії з врахуванням визначених регіональних особливостей. Порівняння із показниками 2013 р. показують, що рівень імпоротної орієнтації в усіх чотирьох регіонах зменшився.

Проведений відповідно до запропонованого методичного підходу моніторинг регіонального розвитку зовнішньоекономічної сфери національного господарства із врахуванням означеного групування дозволяє розробляти програми трансформації зовнішньоекономічних комплексів певної спрямованості і обирати засоби стимулювання у відповідності до виявлених проблем. При цьому має бути забезпечена відповідність трансформаційних процесів загальнонаціональним пріоритетам. Обраний вектор розвитку, крім того, має сприяти ефективній інтеграції і укріпленню позицій України на європейських і інших зовнішніх ринках товарів і послуг, посилювати дієздатність державної влади та дозволить оптимізувати виконання владно управлінських функцій як на державному, так і на регіональному рівнях.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Особливістю розвитку зовнішньоекономічної діяльності постає її значна диференціація за регіонами країни, для оцінки якої запропонована система показників, яку доцільно використовувати у якості інформаційно-аналітичної бази визначення стратегічних пріоритетів розвитку зовнішньоекономічної діяльності у регіональній площині.

Запропонований методичний підхід до формування системи моніторингу регіонального розвитку зовнішньоекономічної сфери національного господарства дозволяє ідентифікувати наявність проблем і надає об'єктивну оцінку ситуації, що постає базою для визначення заходів регуляторного втручання зі сторони держави задля їх трансформації у відповідності до вимог національних і регіональних інтересів і змін міжнародної економічної кон'юнктури.

Використання запропонованих показників дозволяє не тільки оцінити її рівень, а й визначати тенденції, які склалися протягом останніх років, і на цій основі розробляти заходи щодо використання можливостей росту або запобігання впливу негативних факторів, що склалися на світовому ринку і у світовій економіці в цілому. Безумовно, такий підхід пов'язано з оптимізацією відносин між центром та регіонами і врахуванням єврорегіональних тенденцій розвитку нашої держави.

Література:

1. Соціально-економічний розвиток України: просторовий, організаційно-адміністративний та ціннісний виміри: монографія / за заг. ред. В. В. Александрова, В. Б. Родченка, В. П. Третяк. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2018. 310 с.
2. Сімків Л. Є. Регіональна економічна політика: чинники формування, пріоритети та механізми реалізації: монографія. Івано-Франківськ: ІФНТУНГ, 2018. 380 с.
3. Тульчинський Р. В. Аналіз методичних підходів щодо оцінки соціально-економічного розвитку регіональних господарських систем. *Ефективна економіка* № 10, 2017. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6564>.
4. Лапшин В., Кузніченко В. Зовнішньоторговельна діяльність регіонів України. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2016. № 2. С. 54–64.

5. Шульц С. Л., Луцків О. М., Сімків Л. Є. Економічне зростання регіонів: кількісні та якісні складові. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. 2017. Вип. 4. С. 27–32. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sepspu_2017_4_7.
6. Сегеда І. В. Економічне визначення поняття природно-ресурсний комплекс. *Ефективна економіка*. 2015. № 10. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4391>.
7. Пепа Т. В. Регіональні нерівності соціально-економічного розвитку та напрями їх пом'якшення і подолання. *Збірник наукових праць ВНАУ*. 2013. № 2(77). С. 67–81.
8. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

References:

1. Sotsialno-ekonomichnyi rozvytok Ukrainy: prostorovyi, orhanizatsiino-administratyvnyi ta tsinnisnyi vymiry: monohrafiia / za zah. red. V. V. Aleksandrova, V. B. Rodchenka, V. P. Tretiak. Kharkiv: KhNU imeni V. N. Karazina, 2018. 310 s.
2. Simkiv L. Ye. Rehionalna ekonomichna polityka: chynnyky formuvannia, priorityty ta mekhanizmy realizatsii: monohrafiia. Ivano-Frankivsk: IFNTUNH, 2018. 380 s.
3. Tulchynskiy R. V. Analiz metodychnykh pidkhodiv shchodo otsinky sotsialno-ekonomichnoho rozvytku rehionalnykh hospodarskykh system. *Efektivna ekonomika* # 10, 2017. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6564>.
4. Lapshyn V., Kuznichenko V. Zovnishnotorhovelna diialnist rehioniv Ukrainy. Zovnishnia torhivlia: ekonomika, finansy, pravo. 2016. # 2. S. 54–64.
5. Shults S. L., Lutskevych O. M., Simkiv L. Ye. Ekonomichne zrostannia rehioniv: kilkisni ta yakisni skladovi. Sotsialno-ekonomichni problemy suchasnoho periodu Ukrainy. 2017. Vyp. 4. S. 27–32. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sepspu_2017_4_7.
6. Sehed I. V. Ekonomichne vyznachennia poniattia pryrodno-resursnyi kompleks. *Efektivna ekonomika*. 2015. # 10. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4391>.
7. Pepa T. V. Rehionalni nerivnosti sotsialno-ekonomichnoho rozvytku ta napriamy yikh pomiakshennia i podolannia. Zbirnyk naukovykh prats VNAU. 2013. # 2(77). S. 67–81.
8. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

The major purpose of this work is to determine the fundamental characteristics and methodical approaches to formation of the regional development monitoring system of the foreign economic sphere of the national economy.

As a result of the analysis, special tendencies of changes of proportions, which are caused by specificity of foreign economic activity, are allocated. The main ones include: expansion of participation in the international division of labor, which is expressed in a faster increase (decrease) in foreign trade turnover compared to the growth of gross domestic product; advanced development of export-oriented industries (such as metallurgy, agriculture) with the gradual growth of other industries; slow increase in the share of the non-productive sphere in comparison with the branches of

material production; slow increase in the technical level of production.

The main types of proportions that determine the features of foreign economic activity of a particular region are highlighted. These are: the proportions between the foreign economic sphere of the region and the foreign economic sphere of the national economy as a whole; proportions between the foreign economic sphere of the region and the corresponding sphere of the world market; proportions between the foreign economic sphere of the region and other major spheres of the regional economy (production, consumption, accumulation); proportions between the branches of the foreign economic sphere of the region (industry, agriculture and other industries); proportions between territorial and international division of labor.

It is proved that the balance of the foreign economic sphere of the national economy at the regional level is usually unstable and constantly disturbed, requiring constant assessment, which can be obtained as a result of monitoring.

To form a monitoring system, it is proposed to supplement the existing system of indicators with indicators of the intensity of development of regional foreign economic complexes. These are: the coefficient of intensity of development of export activity, the coefficient of intensity of development of import activity, the relative indicator of coverage of import by export.

In accordance with the proposed methodical approach, calculations were made for the regions of Ukraine for 2018 and 2013. They allowed to identify groups of regions according to the level of development of foreign economic spheres and problematic aspects of this process.

The obtained information forms the basis for determining the regulatory intervention of the state in order to transform in accordance with a certain level of development of the region, taking into account national interests and conditions and needs of certain territories.